

॥ श्रीसीतारामाभ्यां नमः ॥

एकाक्षरीश्लोकाः

भार्गवराघवीये एकाक्षरीश्लोकाः

(Single-letter verses in *Bhārgavarāghaviyam*)

Jagadguru Rāmānandācārya Śvāmī Rāmabhadracārya

Typeset using L^AT_EX by *Nityānanda Miśra*. Send corrections to
nmisra@gmail.com.

कः कौ के केककेकाकः काककाकाककः ककः ।

काकः काकः ककः काकः कुकाकः काककः कुकः ॥ २० । १२ ॥

अन्वयः - केककेकाकः काककाकाककः ककः काकः काकः ककः
काकः कुकाकः काककः कुकः कौ के कः इत्यन्वयः ॥

अर्थः - के ब्रह्मणि ब्रह्माण्डे वा कं सुखं यस्मात्स केकः संज्ञात्वात् सप्तम्या
अलुक् स एव केकः ब्रह्माण्डसुखदाता केकाकः केका मयूरवाणी तस्यां
कं सुखं यस्य सः केकाकः ब्रह्माण्डसुखदातापि मयूरवाण्यां सुखमनुभवति
इति भावः। स एव भगवान् रामः बाल्यकाले काककाकाककः काकस्य
भुशुण्डिनः काका वाणी तस्याः यत् कं सुखं तदेव कं आनन्दः यस्य सः
काककाकाककः भुशुण्डिनः वाणीसुखमेव आनन्दं मन्यते इति भावः।
स एव ककः केषु लोकेषु कं सुखं यस्मात् तादृशः “जो आनन्द सिन्धु
सुखरासी” (श्रीरामचरितमानस १।१९७।५) इत्यादिषु स्पष्टम्। स च काकः
कं सुखं अकं दुःखं वनवासात्मकं यस्य सः काकः अर्थात् वनवासदुःखमपि
सुखं मन्यते। एवंविधः काकः काकः प्रशस्तः काकभुशुण्डि अस्ति अस्य
सः काकः प्रशस्तकाकवान् इति भावः। ककः कः ब्रह्मा तस्यापि कं सुखं
यस्मात् स च। काकः कायति भक्तान् आह्वयति सः काकः काकपक्षधरो वा
भगवान् रामः। कुः पृथिवी तस्यां कं सुखं जन्मभूमितया यस्याः सा कुका
सीता तस्यां कः आनन्दः यस्य सः कुकाकः सीतारामो भगवान्। काककः
काकं भुशुण्डिनं कायति। कुकः कुः भोगं कं मोक्षसुखं यस्मात्। एवंविधः कः
परब्रह्म परमात्मा भगवान् श्रीरामः कौ पृथिव्यां के साकेतलोके अयोध्यायां
विराजते इति श्लोकार्थः ॥

काककाक ककाकाक कुकाकाक ककाक क ।

कुकाकाक काकाक कौकाकाक कुकाकक ॥ २० । १३ ॥

अन्वयः - काककाक कक आक आक कुकाक आक कक क आक
कुकाक आक आक काक आक कौक आक कुकाकक इत्यन्वयः ॥

अर्थः - काकः जयन्तः तस्य के शिरसि अकं दुःखं दण्डदानेन यस्मात्सः
काककाकः जयन्तदण्डदाता तत्सम्बुद्धौ हे काककाक जयन्तनिग्रहकारिन्
प्रभो। कक आक आक इति पदच्छेदः केषु जीवेषु कः आनन्दः यस्मात्स
ककः तत्सम्बुद्धौ हे कक जीवनानन्ददायिन् आक आक आगच्छ आगच्छ।
कुकाकाक कुकाक सीतासुखदाता (पश्यन्तु २०।१२) आक आगच्छ। कक
ब्रह्माण्डसुखहेतोः क परमात्मन्। आक आगच्छ। कौ पृथिव्यां भोगे कः
आनन्दः येषां ते कुकाः तान् कायति अभिमुखीकरोति इति कुकाकः
तत्सम्बुद्धौ हे कुकाक आक आक। काकाक कः ब्रह्मा अ विष्णुः तयोः
कः आनन्दः यस्मात् सः काकः तत्सम्बुद्धौ काक आक। कौकाकाक कौ
पृथिव्यां कः आनन्दः यस्मात् स कौकः तत्सम्बुद्धौ हे कौक आक आक।
कुत्सितं काकं जयन्तं परित्राणाय कायति अथवा कुकाकेन जयन्तेन कीयते
सम्बोध्यते रक्ष रक्षेति सः कुकाककः तत्सम्बुद्धौ कुकाकक इति श्लोकार्थः ॥

विशेषः - आङ्उपसर्गपूर्वस्य दमनार्थकस्य अकधातोः लोङ्कारे
मध्यमपुरुषे एकवचने आक इति रूपं ॥

लीलालालीललालील लीलालालाललालल ।
लेलेलेल ललालील लाल लौलील लालल ॥ २० । १४ ॥

अन्वयः - लीलालालीललालील लीलालालाललालल लेलेलेल ललालील
लाल लौलील लालल ॥

अर्थः - लीलाञ्जलाः अलाः अलकाः तेषां आलिः समूहः तैः ललः
विलसितः स च अलोलः अचञ्चलः इति लीलालालीललालीलः तत्सम्बुद्धौ
लीलालालीललालील। अलां अक्षराणां समूहः आलं तं लाति वक्ति इति
आललं मुखं लीलायां शिशुकेलौ लालया तृष्णाजलेन ललं क्रीडावत् आललं
मुखं यस्य सः लीलालालाललाललः तत्सम्बुद्धौ लीलालालाललालल।
पुनः लेला शिशुक्रीडा धनुर्मङ्गरूपा तया इलायाः पृथिव्याः ईं लक्ष्मीं
सीतारूपां लाति स्वीकरोति स लेलेलेलः सीतापतिः तत्सम्बुद्धौ लेलेलेल।
स एव ललानां विलासिनां अलीं लुनाति इति ललालीलः तत्सम्बुद्धौ हे
ललालील। हे लाल राघव। लौलीं जीवचञ्चलतां लुनाति नाशयति लौलीलः
तत्सम्बुद्धौ हे लौलील। लालल अतिशयेन विलस ॥